

УДК 811.161.2'276.6:796.33

DOI: 10.18523/lemp2522-9281.2022.8.22-36

Ірина Процик (Iryna Protsyk)

<https://orcid.org/0000-0001-8472-0141>

**МІЙ СУСІД ГАЗ ТА ІНШІ ЛЬВІВЦІ,
або ПРИЗВИСЬКА ФУТБОЛІСТІВ ЛЬВІВСЬКИХ
«КАРПАТ»**

Abstract

**MY NEIGHBOR GAZ AND OTHER LVIVIANS,
or NICKNAMES OF FOOTBALL PLAYERS
OF THE LVIV TEAM “KARPATY”**

Background. *The nicknames of players of football teams make a separate group of Ukrainian football onomastics. These unofficial anthroponyms were not the object of a thorough analysis, although labeling football players with nicknames is a feature of football discourse.*

Contribution to the research field. *The present study raises the possibility that nicknames of Ukrainian football players, like other unofficial anthroponyms, were formed on the basis of the transformation of players' surnames and names, as well as metaphorically.*

Purpose. *To find out the origin and methods of creating unofficial anthroponyms of football players who played for the Lviv team “Karpaty”.*

Methods. *The main methods of research include discursive analysis and description of actual material, obtained thanks to sociolinguistic methods of questionnaires and interviews of football players, football specialists, journalists and fans. Additionally, the method of quantitative calculations is involved.*

Results. *Among the nicknames of the football players of Lviv “Karpaty” who played for this team in different years, the largest group is unofficial anthroponyms, based on surnames that have undergone a variety of transformations, primarily reductions of the creative base, as well as by adding diminutive suffixes to the reduced creative base. Less often they use diminutive forms of football players' names as nicknames. Unofficial personal names formed from*

the patronymics of the players are very rare. Often nicknames of football players, which appeared as a result of the reduction of players' surnames or the creation of diminutive forms of their names, are associated with Russian lexemes, thus indicating the influence of outside colonial and post-colonial naming trends on the formation of the unofficial Ukrainian football anthroponymicon.

Many nicknames were formed metaphorically, when the basis of the transfer of signs by similarity was either the external features of the "Karpaty" players, or the specifics of the character, behaviour of football players, their extra-football interests, or a combination of internal and external characteristics at the same time.

Discussion. *Two main ways of creating nicknames for Lviv "Karpaty" football players prevail – the transformation of players' surnames and names, and the appearance of unofficial anthroponyms based on metaphor.*

The perspective of further studies of the nicknames of Ukrainian football players is seen in recording and describing a complete corpus of unofficial anthroponyms of players of various football teams throughout the entire period of football development in Ukraine and in identifying the main trends of unofficial naming in the sphere of football.

Keywords: onomasticon, unofficial anthroponym, nickname, motivation of an onym, ways of creating nicknames, metaphor, transformation of surnames.

У статті проаналізовано прізвиська футболістів львівської команди «Карпати» (існує з 1963 року й дотепер), а також гравців, які виступали за команду «СКА-Карпати» (1982–1989 рр., створену внаслідок примусового об'єднання за партійною вказівкою двох львівських клубів СКА й «Карпати»). Неофіційні особові найменування футболістів скласифіковано за критерієм мотивованості: виокремлено антропоніми, що походять від прізвищ гравців, демінутивних форм їхніх імен, назв зовнішніх і внутрішніх характеристик футболістів. Описано способи творення прізвиськ, серед яких метафора та різні трансформації, найчастіше утинки прізвищевих назв.

Ключові слова: прізвисько, неофіційний антропонім, ономастикон, мотивованість оніма, способи творення прізвиськ, метафора, трансформація прізвищ.

Вступ. Український футбольний ономастикон має у своєму складі окрему групу, що охоплює неофіційні антропоніми, – прізвиська гравців і тренерів футбольних команд. Це неофіційні найменування, які футбо-

лісти та їхні наставники отримали або від своїх одноклубників чи суперників, або від уболівальників. На думку української соціолінгвістки Оксани Данилевської, «прізвиська свідчать про характер взаємин усередині групи [...], тобто прізвиська завжди є продуктом міжособистісних стосунків» (Данилевська, 2019, с. 292).

Теоретичне підґрунтя. Особливістю прізвиськ як різновиду антропонімів є те, що вони доповнюють основне ім'я та прізвище людини. «Прізвисько (вуличне прізвище, кличка) – вид антропоніма, додаткове неофіційне особове іменування, яким середовище індивідуалізує або характеризує особу» (Чучка, 2000, с. 494). Український ономаст Юліян Редько вважав, що прізвиська з-поміж українських антропонімів становлять великий інтерес, бо «це назви, утворені самим народом за законами національного словотворення, а їх твірними основами є національна апелативна лексика та власні назви інших класів» (Редько, 2007, с. VII). На думку дослідника українського ономастикону Петра Чучки, «з ономасіологічного боку найбільший розряд становлять прізвиська, що характеризують людину за її особистими зовнішніми чи внутрішніми рисами» (Чучка, 2000, с. 494). У цій розвідці зосереджено увагу на мотивованості прізвиськ і способах їх творення.

Сучасна українська ономастика має в своєму доробку низку праць, присвячених аналізу українських прізвиськ (Аркушин, 1999; Колесник, 2019; Міняйло, 2021; Худаш, 1977; Чучвара, 2013), проте неофіційні антропоніми українських спортсменів, і зокрема футболістів, ще не були об'єктом ґрунтового аналізу (окрім кількох розвідок авторки статті: Процик, 2020 a–d). Неофіційні найменування людей, зокрема гравців у футбол, були предметом розгляду в славістичних розвідках (Hauser, 1987; Grochala, 2021; Długosz, 1997; Łobodzińska & Tomczak, 1988; Pastyřík, 2005; Cieślíkowa, 1998). Аналіз українських неофіційних особових імен футбольної сфери вважаю за актуальний, оскільки розгляд цього недослідженого пласту антропонімікону уможливить виявлення тенденції в неофіційному назовництві й дасть підстави зробити соціолінгвістичні висновки про використання антропонімів в українському спорті, а також цікавий для загалу, адже маркування гравців прізвиськами є специфікою футбольного дискурсу в цілому світі.

Мета дослідження – ґрунтуючись на аналізі відібраних зі спортивних видань та опитувань футболістів, футбольних фахівців, журналістів і уболівальників прізвиськ футболістів, які грали за львівську команду

«Карпати», починаючи від часу створення цього футбольного клубу в 1963 році й дотепер, або були тренерами «Карпат», з'ясувати мотивованість і способи творення неофіційних антропонімів карпатівців. Зробимо невеличкий екскурс в історію футбольного клубу «Карпати» (Львів): упродовж 1982–1989 рр. львівська команда виступала під назвою «СКА-Карпати», бо тоді відбулося примусове об'єднання за советською партійною вказівкою двох львівських футбольних команд – «Карпати» і СКА (Спортивного клубу армії). Уточнення потребує й одне зі слів, використаних у назві розвідки, – це лексема на позначення мешканців Львова – *львівці*, яка є частовживаним варіантом літературної форми *львів'яни* й у розмовному мовленні містян конкурує з нею. Оскільки основним джерелом дослідження є передовсім усна форма побутування мовлення, бо в ній активно функціують прізвиська, то саме такий некодифікований варіант назви мешканців Львова тут ужито.

Методи й матеріал дослідження. У розвідці як домінуючий використано метод дискурсивного аналізу джерельного матеріалу та його опис. Додатково залучено метод кількісних підрахунків для того, щоб визначити продуктивність тих чи тих способів творення прізвиस्क. Відомості про прізвиська футболістів львівських «Карпат» зібрано шляхом емпіричного спостереження з української спортивної періодики, передовсім газет («Спортивна газета», «Український футбол», «Карпати», «Спортивка»), журналів («Старт», «Футбол») та інтернет-сайтів спортивних новин («Галичина спортивна», «Новини спорту в Україні», «UA Футбол», «Український ультрас-портал», «Український футбол», «Футбол 24», «ФУТБУМ»), із довідково-інформаційних видань, присвячених українському футболу загалом і львівському зокрема (Каспаревич та ін., 2019), з офіційної інтернет-сторінки львівського футбольного клубу «Карпати», а також отримано завдяки власне соціолінгвістичним методам – інтерв'юванню й анкетуванню – від респондентів різних поколінь: карпатівських футболістів, футбольних фахівців, спортивних журналістів і львівських уболівальників.

Результати дослідження. Опис прізвиस्क футболістів львівських «Карпат» у цій розвідці здійснено відповідно до аналізу показників продуктивності мотивів називання та способів творення неофіційних особових імен, від найпродуктивніших способів творення до менш продуктивних.

Прізвиська футболістів, мотивовані прізвищами. З-поміж шляхів творення прізвиस्क у різні часи найпродуктивнішими були різноманітні

трансформації прізвищ футболістів, здебільшого утинки прізвищевих назв. Багато таких прізвищк футболістів львівських «Карпат» утворено в советський період, наприклад: **Андрюха** (Олександр Андрющенко, прізвисько гравця ідентичне з російським демінутивом *Андрюха* від імені *Андрій*), **Бубука** (Валентин Бубукін), **Буля** (Володимир Булгаков), **Казік** (Едвард Козинкевич, прізвисько є польським демінутивом *Kazik* – від імені *Kazimierz*, а футболіст отримав таке неофіційне ім'я за співзвучність зредукованої форми свого прізвища з цією здрібніло-пестливою формою польського імені), **Кочуба** (Станіслав Кочубинський), **Кроха** (Анатолій Крощенко, прізвисько асоціюється з російським словом *кроха* – крихта), **Кухля** (Володимир Кухлевський, прізвисько має асоціативний зв'язок із загальною назвою *кухля* – ‘зменшене до *кухоль*’), **Лихач** / **Ліхач** (Геннадій Лихачов, у прізвиську актуалізовано основну сему апелятива *лихач* – нестримність, що дуже добре характеризувало вдачу футболіста), **Ляля** і **Лялька** (Мирослав Лялек, прізвисько омоніме з апелятивами *лялька* та *ляля*); **Мерек** (Володимир Мерешко), **Сава** (Остан Савка); **Філя** (Олександр Філяєв, прізвисько є омонімом до здрібніло-пестливої форми *Філя* російського імені *Філіп*), **Фурс** (Володимир Фурсов), **Юзек** (Юрій Юзефович, прізвисько утворене внаслідок усічення прізвища футболіста та водночас асоціюється з демінутивом *Józek* (Юзек) від польського імені *Józef*)¹.

Наведені приклади демонструють невтішну тенденцію, адже нерідко утворені внаслідок утинків прізвищ прізвиська футболістів асоціюються з російськими лексемами (власними назвами – *Андрюха*, *Філя* й загальними – *кроха*, *ліхач*), що є свідченнями впливу на формування неофіційного антропонімікону футболістів насамперед російської мови.

Цю постколоніальну тенденцію творення неофіційних антропонімів за російським зразком можна простежити, на жаль, і впродовж періоду після відновлення незалежності України. Особливо помітно це в традиційно великій групі прізвищк футболістів, утворених шляхом різноманітних утинків прізвищевих назв українських гравців: **Беня** – прізвисько захисника львівських «Карпат», жовківського «Гарая», запорізького «Металурга», київського «Арсенала», тренера ФК «Львів» *Юрія Беня*, неофіційний антропонім омонімний зі здрібнілою формою *Беня* юдейсько-

¹ Детальніше про прізвиська футболістів львівських «Карпат» советського періоду див. Процик, 2020а, 169–182.

го імені *Беньямін / Веніамін; Бровар* – прізвисько правого півзахисника львівських «Карпат» (рекордсмена за кількістю зіграних матчів за зелено-білих) і дрогобицького «Нафтовика», а згодом тренера львівських «Карпат», дрогобицької «Галичини» і юнацької збірної Камеруну *Левка Броварського* (неофіційний антропонім футболіста асоціюється ще й зі загальноживаним словом *бровар*, що називає пивоварню, «1. те саме, що броварня, 2. робітник броварні, броварник») (СУМ, 1970, т. I, с. 237); *Віля* – прізвисько захисника львівських «Карпат», стрийської «Скали», ФК «Львів» *Володимира Вільчинського*; *Геца* – прізвисько нападника львівських «Карпат» і «СКА-Карпат», ужгородського «Закарпаття», одеського «Чорноморця», дніпровського «Дніпра», криворізького «Кривбаса», харківського «Металіста» і тренера одеського «Чорноморця» *Івана Гецька*; *Гусь* – прізвисько півзахисника львівських і кам'яно-бузьких «Карпат», комарненського «Газовика», київських «Динамо» і «ЦСКА-Борисфена», тренера київського «Динамо-2» *Андрія Гусіна*; *Жура* – неофіційний антропонім захисника львівських і кам'яно-бузьких «Карпат», «СКА-Карпат», луцького «Торпедо», харківського «Металіста», тренера львівських «Карпат» і ФК «Львів» *Володимира Журавчака*; *Коба* – прізвисько півзахисника й захисника львівських «Карпат», донецького «Шахтаря» *Василя Кобіна*; *Коваль* – прізвисько півзахисника львівських «Карпат», хмельницького «Поділля», київського «Динамо», дніпровського «Дніпра», запорізького «Металурга», тренера молодіжної збірної України *Сергія Ковальця*, неофіційний антропонім асоціюється з апелятивом *коваль*, що був мотиваційною базою для творення прізвища; *Луч* – прізвисько півзахисника львівських «Карпат», запорізького й донецького «Металургів», сімферопольської «Таврії» *Ігоря Лучкевича*, неофіційний антропонім омонімний із російським словом *луч* (*промінь*); *Поба* – прізвисько нападника львівських «Карпат», стрийської «Скали», донецького «Металурга», івано-франківського «Прикарпаття», вінницької «Ниви», ФК «Олександрія», рава-руської «Рави» і тренера львівської «Галичини» *Андрія Покладка*; *Полу* – прізвисько півзахисника львівських «Карпат», дніпровського «Дніпра», криворізького «Кривбаса», кількох німецьких клубів *Андрія Полуніна*; *Рафа* – неофіційний антропонім півзахисника львівських «Карпат», «СКА-Карпат» і «СКІФів», дніпровського «Дніпра», жидачівського «Авангарда», дрогобицької «Галичини», хмельницького «Поділля» *Віктора Рафальчука*; *Різя* – прізвисько півзахисника львівських «Карпат», рівненського «Вереса», ФК «Львів» *Володимира*

Різника; Стронцій – прізвисько воротаря львівських і кам'яно-бузьких «Карпат», стрийської «Скали», івано-франківського «Прикарпаття» *Богдана Стронціцького*, неофіційний антропонім футболіста перегукується з апелятивом *стронцій* – ‘хімічний елемент, сріблясто-білий метал’; *Федя* – прізвисько правого захисника львівських «Карпат», донецького «Шахтаря», дніпровського «Дніпра» *Артема Федецького*, неофіційний антропонім омонімний із російським демінутивом *Федя* від імені *Федір*; *Шума* – прізвисько захисника й півзахисника львівських і кам'яно-бузьких «Карпат», стрийської «Скали», комарненського «Газовика», дніпровського «Дніпра», тернопільської «Ниви», івано-франківського «Прикарпаття», ФК «Тисмениця», тренера тернопільської «Ниви» і ФК «Львів» *Віталія Шумського*.

Хоча прізвиська львівських футболістів періоду незалежних українських чемпіонатів ще часто асоціюються з російськими загальними та власними назвами (*гусь, луч, Беня, Федя*), проте таких антропонімів менше порівняно із советським періодом. Функціують прізвиська, що перегукуються з українськими апелятивами (*бровар, коваль*) або запозиченнями, знаними в багатьох чужих мовах (*стронцій*).

Двоєко можна пояснити походження прізвиська *Куля* півзахисника та лівого захисника львівських «Карпат» *Ігоря Кульчицького*. Воно утворене шляхом утинку прізвища гравця і постало метафорично: зредукована прізвищева назва увиразнює особливості зовнішності футболіста, який уже в молодому віці був голомозим, тож його голову нерідко порівнювали з *кулею*; до того ж футболіст добре грав головою, тому львівські уболівальники жартували про те, що лисина гравця – наслідок гри головою.

Низку прізвиськ футболістів львівських «Карпат» у советський період утворено шляхом утинків прізвищ футболістів та ускладненням твірної основи суфіксацією (переважно демінутивними суфіксами: –к, –ік, –чик), зокрема: *Родька* (*Олег Родін*), *Сарабчик* (*Михайло Сарабін*), *Суслік* (*Юрій Суслонarov*). Поява форманта –ік у прізвиську футболіста *Суслік*, утвореного суфіксацією від усіченої прізвищевої твірної основи, свідчить про вплив російської мови, бо українська словотвірна модель використовує суфікс –ик.

Таким самим способом редукування прізвищ футболістів і додавання до усіченої твірної основи суфіксів здрібнілості (–ак (+–ок), –ик, –ік) постали неофіційні антропоніми львівських гравців у період після відновлення української незалежності: *Гусак, Гусачок* – неофіційний антропо-

нім півзахисника львівських і кам'янко-бузьких «Карпат», комарненського «Газовика», київських «Динамо» і «ЦСКА-Борисфена», тренера київського «Динамо-2» *Андрія Гусіна*; **Худік** – прізвисько півзахисника львівських «Карпат», івано-франківських команд «Чорногора» і «Спартак» *Ігоря Худоб'яка*; **Чижик** – прізвисько захисника львівських «Карпат», запорізького «Металурга», сімферопольської «Таврії», тренера львівських «Карпат», ужгородського «Закарпаття», волочиського «Агробізнесу» *Олександра Чижевського*, неофіційний антропонім перегукується зі здрібнілою назвою птаха *чиж* – *чижик*; **Шарік** – прізвисько півзахисника львівських «Карпат», київського «Динамо», дніпровського «Дніпра», олександрійської «Поліграфтехніки», ФК «Львів» і тренера львівських «Карпат», криворізького «Кривбаса», кропивницької «Зірки», ФК «Олександрія», ужгородських «Закарпаття» і «Минаю» *Володимира Шарана*.

Унаслідок утинків прізвищ футболістів і одночасної трансформації утворених назв постали такі неофіційні антропоніми львівських гравців: **Гріша** – прізвисько захисника львівських «Карпат», стрийської «Скали», дрогобицької «Галичини», комарненського «Газовика» *Андрія Грінера*, антропонім перегукується з російською демінутивною формою *Гріша* від імені *Григорій*; **Дура** – неофіційний антропонім захисника львівських «Карпат», ФК «Львів» і СКА «Орбіта», дрогобицької «Галичини», миколаївського «Евіса», комарненського «Газовика» і тренера львівської команди «СКА-Орбіта» *Романа Деркача*; **Канібал** – прізвисько воротаря львівських «Карпат», дніпровського «Дніпра», донецького «Шахтаря» *Антоня Каніболоцького*, антропонім омонімний із апелятивом *канібал* – людожер; **Марек** – прізвисько півзахисника винниківського «Харчовика», тренера львівських «Карпат», харківського «Металіста», дніпровського «Дніпра» і збірної України *Мирона Маркевича*, неофіційний антропонім співзвучний із польським іменем *Marek* (*Марко*).

Прізвиська футболістів, мотивовані іменами. Одним із традиційних шляхів творення футбольних антропонімів у різні періоди історії українського футболу було творення прізвиськ гравців від їхніх імен.

Типовою, однак непродуктивною на зламі ХХ–ХХІ ст., є модель творення прізвиськ футболістів від демінутивних форм їхніх імен. За українським зразком творення здрібніло-пестливих назв постало прізвисько *Андрійко* – від імені *Андрій* – воротаря львівських «Карпат», комарненського «Газовика», запорізького «Металурга», харківського «Металіста»,

луганської «Зорі», а в останні роки тренера луцької «Волині» та львівських «Карпат» *Андрія Тлумака*.

Більшість неофіційних антропонімів такого типу утворено за зразками російських демінутивів, що є наслідком впливу посттоталітарних соціолінгвістичних практик на український футбольний дискурс незалежної України. З-поміж зафіксованих неофіційних антропонімів українських гравців за зразком російських демінутивів утворено такі найменування: **Бодя** і **Бодік** – від імені **Богдан** – прізвисько воротаря львівських «Карпат», донецького «Шахтаря», харківського «Металіста», полтавської «Ворскли» *Богдана Шуста*; **Вася** – від імені **Василь** – прізвисько півзахисника та захисника львівських «Карпат», ужгородського «Закарпаття», донецького «Шахтаря» *Василя Кобіна*; **Миша** – від імені **Михайло** – прізвисько півзахисника львівських «Карпат», ужгородського «Закарпаття» / «Говерли», ФК «Минай» *Михайла Кополовця*; **Паша** – від імені **Павло** – прізвисько півзахисника львівських «Карпат», київського «Динамо», ужгородського «Закарпаття», ФК «Олександрія», харківського «Металіста» *Павла Ксьондза*.

Прізвиська гравців львівських «Карпат» нерідко утворено й від демінутивних форм запозичених імен – польських або угорських або за польськими й угорськими зразками творення демінутивів: **Владек** (*Володимир Данилюк*, польським аналогом імені *Володимир* є антропонім *Włodzimierz*, від якого утворено демінутив *Wladek*); **Гобі** (*Габор Вайда*); **Янкіль** (*Янош Габовда*).

Прізвиська футболістів, мотивовані іменами по батькові. У другій половині ХХ ст. започатковано нову тенденцію – як прізвиська використовувати патронімічні назви, наприклад: **Богданович** і **Богданич** – прізвисько воротаря львівських «Карпат», комарненського «Газовика», запорізького «Металурга», харківського «Металіста», луганської «Зорі», тренера луцької «Волині» та львівських «Карпат» *Андрія Тлумака* – постало від патроніма футболіста **Богданович**. Під впливом російської мови поширилася тенденція називати майже всіх українських тренерів прізвишками, похідними від патронімів наставників. Використання таких неофіційних антропонімів, за стереотипним уявленням, мало би бути виявом поваги й підкреслювати субординацію в команді, а насправді є бездумним копіюванням чужомовних зразків творення прізвиस्क.

Прізвиська, утворені метафорично й мотивовані зовнішніми та внутрішніми рисами гравців. Риси зовнішності, за якими футболісти

вирізнялися з-поміж інших, лягли в основу творення прізвиськ таких українських гравців: *Гарбуз* – неофіційний антропонім півзахисника львівських «Карпат», дрогобицької «Галичини», стрийської «Скали», івано-франківського «Прикарпаття», ужгородського «Закарпаття», луцької «Волині», харківського «Металіста», тренера львівських «Карпат-2» і тернопільської «Ниви» *Романа Толочка*, яке він отримав за велику голову, через що був безпомилково упізнаваний з-поміж інших футболістів на полі; в основі називання – стійке народне порівняння – *голова, як гарбуз*; *Нос* – прізвисько воротаря рівненської «Горині» й кількох команд із Львівщини, головного тренера львівських «Карпат» *Юрія Дячука-Ставицького*, який мав видатний ніс; *Худий* – неофіційний антропонім півзахисника львівських «Карпат» і ФК «Львів», луцького «Торпедо», хмельницького «Поділля» і тренера ФК «Пустомити» й ФК «Городок» *Василя Леськіва*, який футболіст отримав за худорляву статуру.

Чимало прізвиськ футболістів утворено метафорично. В основі постання таких неофіційних антропонімів було перенесення особливостей характеру, притаманних гравцям, їхніх **внутрішніх рис**, звичок або специфічних інтересів чи занять, стилю їхньої гри та поведінки на полі. З-поміж таких метафоричних прізвиськ гравців львівських «Карпат» слід згадати: *Бісіклета / Вася-Бісіклета* – прізвисько півзахисника й захисника львівських «Карпат», ужгородського «Закарпаття», донецького «Шахтаря», харківського «Металіста» *Василя Кобіна* пов'язане з умінням гравця здобувати голи ударом по воротах у падінні, перекидаючи м'яч через себе, неофіційний антропонім походить від слова *бісіклета* – 'удар в падінні через себе', а Кобін запам'ятався вболівальникам своїм голом, виконаним у такий спосіб у матчі Ліги Європи між харківським «Металістом» і варшавською «Легією»; *Газ* – неофіційний антропонім захисника львівських «Карпат», тернопільської та вінницької «Нив», дрогобицької «Галичини», польського клубу «Гетьман», тренера львівської футзальної команди «Енергія» і спортивного директора футзального «Лемберга» *Андрія Василитчука*, яке він отримав, будучи капітаном тернопільської «Ниви», коли захоплював своїх одноклубників до активних дій на полі вигуком «*Газуй!*» (у значенні 'тисни на педаль газу') і сам подавав приклад таких дій, неодноразово долучаючись до атак своєї команди, хоч номінально грав на позиції оборонця; *Львівський Гаттузо* – прізвисько півзахисника львівських «Карпат», луцької «Волині», олександрійської «Поліграфтехніки» *Романа Зуба*, який за готовність у будь-

яку хвилину обстояти справедливість за допомогою кулаків схожий до запального італійського футболіста, півзахисника ФК «Мілан» *Дженнаро Гаттузо*, який постійно встрявав у гарячі суперечки, що нерідко переходили в кулачні бої; *Універсальний солдат* – прізвисько півзахисника й захисника львівських «Карпат», ужгородського «Закарпаття», донецького «Шахтаря», харківського «Металіста» *Василя Кобіна*, який є футболістом-універсалом – може зіграти на будь-якій позиції на футбольному полі, неофіційний антропонім має асоціативний зв'язок із назвою американського науково-фантастичного бойовика початку 1990-х «*Універсальний солдат*», де головні герої – невразливі й безстрашні американські солдати, ідеальні виконавці спецоперацій.

На основі врахування ознак **внутрішньої** та **зовнішньої подібності** шляхом метафори утворено неофіційний антропонім *Паша* – прізвисько півзахисника львівських «Карпат», київських клубів «Динамо», ЦСКА, «Арсенала», дніпровського «Дніпра», криворізького «Кривбаса» *Сергія Мізіна* – на основі порівняння гравця з його наставником і кумиром – *Павлом Яковенком*, якого неофіційно називали *Паша*, а також через те, що футболісти були схожі стрункою поставою та манерою гри.

Прізвисько фланговому півзахисникові й нападникові львівських «Карпат», іспанської команди «Севілья Атлетико», шотландського клубу «Селтік» *Мар'янові Шведові* – **Чорнобильський Мессі / Роббен** – дали вболівальники з Глазго, порівнюючи технічність гравця, його швидкісні дані та голеадорські здібності з уміннями нідерландського півзахисника *Ар'єна Роббена*, який є найбільш швидкісним футболістом у Європі, та зі здібностями аргентинського нападника *Ліонеля Мессі*, якого вважають найобдарованішим атакуючим півзахисником сучасності, прикметник **чорнобильський** вказує на походження гравця з країни, в якій сталася аварія на *Чорнобильській атомній електростанції*, що є свідченням стереотипного сприйняття українців у Європі, яких і надалі асоціюють із трагедією на ЧАЕС; у випадку з Мар'яном Шведом це особливо дивно, адже гравець народився через більш як десять років після цієї аварії.

Висновки. Як показав аналіз фактичного матеріалу, з-поміж прізвиськ футболістів львівських «Карпат», які грали за цю команду в різні роки, найбільшу групу становлять неофіційні антропоніми, мотивовані прізвищами, які зазнали найрізноманітніших трансформацій, передовсім утинків твірної основи (*Бровар, Віля, Геца, Куля, Рафа, Різя*), а також шляхом додавання до зредукованої твірної основи суфіксів, здебільшого

демінутивних (*Родька, Худік, Чижик, Шарік*). Часом прізвиська, утворені внаслідок утинків прізвищ гравців-карпатівців, асоціюються з російськими лексемами – загальними назвами (*Гусь, Кроха, Ліхач, Луч*) чи власними (*Андрюха, Федя, Філя*), що є наслідком впливу колоніальних тенденцій на українське назовництво, але приклади творення такого типу прізвиськ уживано переважно в советський період історії львівських «Карпат» і в перше десятиріччя після відновлення української незалежності. Зафіксовано й утворені шляхом усічення прізвищевих назв прізвиська, що асоціюються з польськими назвами, переважно антропонімами (*Казік, Марек, Юзек*).

Рідше вживано як прізвиська здрібніло-пестливі форми імен футболістів (*Андрійко, Бодя*). Поодинокими є неофіційні особові найменування, утворені від патронімічних назв гравців (*Богданович*).

Натомість багато прізвиськ утворено метафорично, коли в основі перенесення ознак за подібністю були чи то зовнішні риси гравців «Карпат» (*Гарбуз, Худий*), чи то специфіка характеру, поведінки футболістів, їхніх позафутбольних інтересів (*Газ, Львівський Гаттузо, Професор, Універсальний солдат*), чи то поєднання внутрішніх і зовнішніх характеристик водночас (*Паша*). З-поміж метафоричних прізвиськ, утворених у результаті творчого осмислення спостережень чужоземних уболівальників за львівським футболістом, який виступав у закордонних клубах, слід назвати неофіційні особові найменування карпатівця в другому поколінні – Мар'яна Шведа – *Чорнобильський Мессі / Роббен*.

Перспектива подальших студій прізвиськ українських футболістів полягає у фіксації, описі й представленні цілісної картини корпусу неофіційних антропонімів гравців різних футбольних команд у всі періоди історії розвитку національного футболу, а також у виявленні основних засад, які визначали мотиваційну базу прізвиськ і способи їх творення, та з'ясуванні впливу суспільних і культурних чинників на домінування тих чи тих соціолінгвістичних тенденцій у неофіційному назовництві футбольної сфери.

Список використаної літератури

- Аркушин, Г. (1999). Прізвиська вчителів: мотивація, словотвір, виховний аспект. *Урок української*, 2/3, 28–33.
- Данилевська, О. (2019). *Українська мова в українській школі на початку XXI століття: соціолінгвістичні нариси*. Видавничий дім «Києво-Могилянська академія».
- Каспаревич, В., Паук, О., & Пуньків, Т. (2019). *Львівський футбол: люди, факти. 1939–1991*. Світ.

- Колесник, Н. (2019). Особливості мотиваційної бази прізвиськ учителів. *Записки з українського мовознавства*, 26 (1), 142–152.
- Міняйло, Р. (2021). Рибальська лексика у формуванні гідронімів, прізвиськ і прізвиськ в українській мові. *Acta onomastica*, LXII (2), 323–334.
- Процик, І. (2020a). «А ці зросли багатирі на київському полі: “Канева”, Сабо і “Базіль”, “Лобан”, Турянський, “Срібло”». Прізвиська українських футболістів советського періоду. *Лінгвістичні студії*, 12, 169–182.
- Процик, І. (2020b). «Грав я тоді з “Леньом” Скоценом і “Льольом” Мікльошем в нападі». Прізвиська українських футболістів у першій половині ХХ ст. В *Ucrainica X, Souča.sná Ukrajínistika. Problémy jazyka, literatury a kultury: Sborník vědeckých článků z mezinárodní konference “X Olomoucké sympozium ukrajinistů střední a východní Evropy”* (с. 102–108). Univerzita Palackého v Olomouci.
- Процик, І. (2020c). Прізвиська як спосіб маркування футболістів. У *Таврійські філологічні наукові читання: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (Ч. I, с. 38–43). Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського.
- Процик, І. (2020d). «Як кожен футболіст, мав своє прізвисько». Прізвиська українських гравців, які виступали в українських футбольних чемпіонатах після відновлення незалежності України. *Лінгвістичні дослідження*, 53, 41–54.
- Редько, Ю. (2007). *Словник сучасних українських прізвиськ* (У 2 т.). НТШ.
- Словник української мови*. (1970–1980). (Т. 1–11). Наукова думка.
- Худаш, М. (1977). *З історії української антропонімії*. Наукова думка.
- Чучвара, А. (2013). *Соціокогнітивні чинники формування прізвиська школяра (на матеріалі неофіційного іменника учнів Львівської області)* [Автореф. дис. канд. філол. наук, Львівський національний університет імені Івана Франка].
- Чучка, П. П. (2000). Прізвисько. В *Українська мова. Енциклопедія* (с. 494). Українська енциклопедія.
- Яремко, І. (2012). *100 футболістів Львова (персона львівського футболу)*. Тріада плюс.
- Cieślakowa, A. (1998) Miejsce przezwiska w systemie antroponimicznym (historia a współczesność). In *Przezwiska i przydomki w językach słowiańskich. Część I. Rozprawy Slawistyczne*. 14 (s. 71–80).
- Długosz, K. (1997). “Europejskie” przezwiska młodzieży. *Europa-Regionum*, II, 35–46.
- Grochala, B. (2021). Język sportu w perspektywie mediolingwistycznej – zarys problematyki. *Poradnik Językowy*, 4, 7–18.
- Hauser, P. (1987). Přezdívký jako součást slangu. In *Sborník přednášek z III konference o slangu a argotu v Plzni 24–27 ledna 1984* (s. 77–84).
- Łobodzińska, R., & Tomczak, L. (1988). *Współczesne przezwiska polskie. Analiza formalna i znaczeniowa*. Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Pastyřík, S. (2005). K současným přezdívkám a jejich třídění. In *Sborník přednášek z VII konference o slangu a argotu v Plzni 24–25 září 2003* (s. 123–126).

References

- Arkushyn, H. (1999). Prizvyska vchyteliv: motyvatsiia, slovotvir, vykhovnyi aspekt [Teachers' nicknames: motivation, word building, educational aspect]. *Urok ukrainskoi* [Ukrainian lesson], 2/3, 28–33 [in Ukrainian].
- Chuchka, P. P. (2000). Prizvysko [Nickname]. In *Ukrainska mova. Entsyklopediia* [Ukrainian language. Encyclopedia] (p. 494). Ukrainska entsyklopediia [in Ukrainian].

- Chuchvara, A. (2013). *Sotsiokohnityvni chynnyky formuvania pryzvyka shkoliara (na materialy neofitsiinoho imennyka uchniv Lvivskoi oblasti)* [Social-cognitive factors of forming a student's nickname (on the basis of an unofficial collection of a list of names of the students of Lviv area)] [Extended abstract of Candidate's thesis] [in Ukrainian].
- Cieślakowa, A. (1998). Miejsce przerwiska w systemie antroponimicznym (historia a współczesność). In *Przewiska i przydomki w językach słowiańskich. Część I. Rozprawy Slawistyczne*. 14 (s. 71–80).
- Danylevska, O. (2019). *Ukrainska mova v ukrainskii shkoli na pochatku XXI stolitia: sotsiolingvistychni narysy: monohrafiia* [The Ukrainian language in Ukrainian school in early XXth century: social-linguistic sketches: monograph]. Wydavnychiy dim "Kyievo-Mohylianska akademiia" [in Ukrainian].
- Długosz, K. (1997). "Europejskie" przerwiska młodzieży. *Europa-Regionum*, II, 35–46.
- Grochala, B. (2021). Język sportu w perspektywie mediolingwistycznej – zarys problematyki. *Poradnik Językowy*, 4, 7–18.
- Hauser, P. (1987). Přezdívký jako součást slangu. In *Sborník přednášek z III konference o slangu a argotu v Plzni 24–27 ledna 1984* (pp. 77–84).
- Kasparyevych, V., Pauk, O., & Punkiv, T. (2019). *Lvivskiy futbol: liudy, fakty. 1939–1991* [Lviv football: people, facts. 1939–1991]. Svit [in Ukrainian].
- Khudash, M. (1977). *Z istorii ukrainskoi antroponimii* [From the history of Ukrainian anthroponomy]. Naukova dumka [in Ukrainian].
- Kolesnyk, N. (2019). Osoblyvosti motyvatsiinnoyi bazy pryzvyk uchyteliv [Peculiarities of motivational basis for teachers' nicknames]. *Zapysky z ukrainskoho movoznavstva* [Notes on Ukrainian linguistics], 26 (1), 142–152 [in Ukrainian].
- Łobodzińska, R. & Tomczak, L. (1988). *Współczesne przerwiska polskie. Analiza formalna i znaczeniowa*. Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Minaiilo, R. (2021). Rybalska leksyka u formuvanni hidronimiv, pryzvyshch i pryzvyk v ukrainskii movi [Fishing vocabulary in the formation of hydronyms, surnames and nicknames in Ukrainian language]. *Acta onomastica*, LXII (2), 323–334 [in Ukrainian].
- Pastyřík, S. (2005). K současným přezdívkám a jejich třídění. In *Sborník přednášek z VII konference o slangu a argotu v Plzni 24–25 září 2003* (s. 123–126).
- Protsyk, I. (2020a). "A tsi zrosly bohatoryi na Kyivskomu poli: «Kaneva», Sabo i «Basil», «Loban», Turianskyi, «Sriblo»". Prizvyka ukrainskykh futbolistiv sovietckoho periodu ["And these grew up heroes on Kyiv pitch: «Kaneva», Sabo i «Basil», «Loban», Turianskyi, «Sriblo»". Nicknames of Ukrainian footballers of Soviet period]. *Lingvistychni studii* [Linguistic studies], 12, 169–182 [in Ukrainian].
- Protsyk, I. (2020b). "Hrav ya todi z «Leniom» Skotsenem i «Lioliom» Miklioshom v napadi". Prizvyka ukrainskykh futbolistiv u pershii polovyni XX st. ["Played I then with «Leniom» Skotsen and «Lioliom» Miklosh in the attack". Nicknames of Ukrainian footballers in the first half of the XX century]. In *Ucrainica X, Současná Ukrajiništika. Problémy jazyka, literatury a kultury: Sborník vědeckých článků z mezinárodní konference "X Olomoucké sympozium ukrajiništů střední a východní Evropy"* (pp. 102–108). Univerzita Palackého v Olomouci [in Ukrainian].
- Protsyk, I. (2020c). Prizvyka yak sposib markuvannia futbolistiv [Nicknames as a way to mark footballers]. In *Tavriiski filolohichni naukovi chytannia: Materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* [Taurian philological scientific readings: materials of the international scientific

- and practical conference*] (Vol. I, pp. 38–43). Tavriiskyi natsionalnyi universytet imeni V. I. Vernadskoho [in Ukrainian].
- Protsyk, I. (2020d). “Yak kozhen futbolist, mav svoje pryzvysko”. Prizvyska ukrainskykh hravtsiv, yaki vystupaly v ukrainskykh futbolnykh chempionatakh pislia vidnovlennia nezalezhnosti Ukrainy [“As an every footballer, had a nickname”. Nicknames of Ukrainian players, who played in Ukrainian football championships after gaining the independence of Ukraine]. *Linhvistychni doslidzhennia* [Linguistic studies], 53, 41–54 [in Ukrainian].
- Redko, Y. (2007). *Slovyk suchasnykh ukrainskykh pryzvysch* [Dictionary of modern Ukrainian surnames] (2 Vols.). ShSS [in Ukrainian].
- Slovyk ukrainskoi movy*. (1970–1980). [Dictionary of the Ukrainian language] (Vol. 1–11). Naukova dumka [in Ukrainian].
- Yaremko, I. (2012). *100 futbolistiv Lvova (persony lvivskoho futbolu)* [100 Lviv football players (Lviv football persons)]. Triada plus [in Ukrainian].

Матеріал надійшов 15.08.2022

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)